

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Зоряни Андріївни Величко**

«Публіцистика Осипа Назарука міжвоєнної доби:

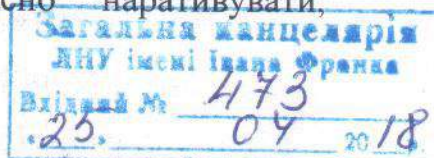
ідейно-концептуальні засади, проблематика»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 — теорія та історія журналістики

В одному з підрозділів пропонованої нині до захисту дослідницької праці Зоряни Величко актуалізовано думку Осипа Назарука щодо важливості для нації і необхідності для її життєздатності й поступу формування національного пантеону героїв, у створенні якого біографістика займала б одну із ключових позицій. Сьогодні, зауважимо, ця павіть науково-дослідницького вивчення дещо змарніла – дослідники неохоче беруться за вивчення історії через призму біографій (зокрема через трудомісткість пошукового процесу). Дисертація п. Зоряни з огляду на важливість біографістики – посутнього компонента наукових досліджень – є однозначно назрілою, потрібною і, переконані, затребуваною.

Деміург журналістики чи «оп'янілий дервіш», потужний публіцист чи «гангстер серед католиків», талановитий політик чи «котя»–«бігунець», «цензор і опікун прилюдної моралі» чи «заприсяжений моралізатор» – якому визначенню варто віддати рацію, представляючи, без сумніву, надзвичайно неординарну особистість – Осипа Назарука, з'ясовувало чимало науковців, пропонуючи свою об'єктивність, своє бачення, свій підбір фактів, свідчень, ілюстрацій. Скрупульозно опрацювавши значну кількість різножанрових матеріалів минулого (часописи, редакційні й особові документи) та сьогодення (поважний науковий дискурс), дисертантка також створила свій образ О. Назарука – публіциста, журналіста, «ідеолога», «політтехнолога, спічрайтера і пропагандиста» (с. 216).

Під яким же кутом зору провадить п. Зоряна своє дослідження – реабілітувати, пояснити, заперечити чи безпристрасно наративувати,

залишивши нелегку працю оцінювання колегам-науковцям? Одрразу ж – у першому підрозділі першого розділу – авторка розкриває своє дослідницьку мету – «на підставі опрацьованих джерел» уникати суб'єктивних узагальнень, заперечувати безпідставність не підтверджених фактами негативних характеристик героя свого дисертаційного сюжету. Тож основне завдання роботи п. Зоряни, на нашу думку, з яким вона справилася вповні, – пояснення: з'ясування і розкриття проблемно-тематичних зав'язей публіцистики О. Назарука, його позицій щодо актуальних проблем тогочасся, світоглядних парадигм, суспільно-політичної концептуалістики. Таким чином, завдяки виконаному дослідженню перед нами постає надзвичайно працездатний, скрупульозний у відтворенні найдрібніших фактів, талановитий публіцист, який з огляду на значний життєвий і фаховий досвід мав що сказати своїй аудиторії.

Зоряна Андріївна пропонує до розгляду поважній спеціалізованій раді роботу, у «Вступі» до якої чітко представлено обов'язкові складники – обґрунтування вибору теми, об'єкт («публіцистика О. Назарука міжвоєнного періоду»), предмет («особливості ідейно-концептуальних засад і проблемно-сміслових домінант публіцистики О. Назарука та її функціонування (комунікативний аспект) у контексті міжвоєнної доби»), мета й корпус потрібних для її досягнення дослідницьких завдань, методологічна стратегія. Прикметно, що актуальність дослідження авторка пояснює в контексті вирішення трьох пластів проблеми: 1. «Осмислення власної традиції потрібне для моделювання майбутнього»; 2. Недосліджена публіцистика О. Назарука; 3. Потреба «змінити почасти застарілі методологічні підходи в історіографії української преси, персоналістиці (та гуманітарній науці загалом)» (с. 12). Звісно, можна було б звернути увагу дисертантки на визначення хронологічних меж роботи, адже варто було б розглянути публіцистику О. Назарука в динаміці – від початків його праці у пресі. Однак, за авторкою, «міжвоєнна доба засвідчує цікаві суспільні та соціокультурні процеси і явища, причому не тільки

як ретроспектива, а й як імовірна перспектива українського національного життя» (с. 12), тож беззастережно стежимо за перебігом авторської думки.

Наукова новизна роботи у викладі дисертантки свідчить про скрупульозне вивчення обраної проблеми, підтверджує важливість отриманих результатів, а отже, не викликає жодних заперечень. Відзначимо також теоретичне і практичне значення роботи, що дає змогу зрозуміти специфіку складних обрисів українського медіаландшафту міжвоєнних років загалом, рівно ж як і переконатися у непроминальності публіцистичних зусиль представників українського медіасвіту. Результати дослідницької праці З. Величко обов'язково знадобляться користувачам у викладанні низки навчальних дисциплін, наприклад «Історія української журналістики», «Основи журналістики», «Медіакультура», «Сучасна українська публіцистика».

Дисертантка успішно впоралася із усіма завданнями, впевнено досягнувши визначеної мети. Охарактеризуємо роботу за звичною схемою – авторським композиційним втіленням. Перший розділ сформовано за результатами скрупульозного вивчення історіографічних надбань, що стосуються винятково дослідницької проблематики, а також докладної характеристики джерел, без опрацювання яких було б складно досягти очікуваних результатів. Зауважимо, авторка детально опрацювала вагомий пласт архівних джерел – у роботі зафіксовано понад 30 справ, що дало їй змогу зробити низку важливих висновків.

Про високий рівень знань дисертантки та її компетентність щодо досліджуваної проблематики свідчить другий розділ, що є основним опертям роботи, – «Ідейно-концептуальні засади публіцистичної творчості О. Назарука». Власне зміст цієї частини дослідження підтверджує вміння п. Зоряни виокремлювати найважливіше зі значної за обсягом кількості матеріалів (понад 400 опрацьованих текстів О. Назарука!), формулювати припущення або ж спростовувати усталені, підтверджуючи свою позицію вагомими й переконливими доказами.

Важливо, що п. Зоряна не просто фіксує, описує, констатує «систему поглядів» О. Назарука, не зашорюється ними, а прагне проаналізувати їх у контексті чинних теорій – філософських, політичних, літературознавчих тощо. Наприклад, його концепцію націєтворення вона порівнює із концепцією націй Е. Гелнера (с. 81), вказує, що назаруківський «вимір долі народу» згодом отримає підтвердження в європейській соціологічній науці завдяки аргументаціям Е. Сміта (с. 83), що свідчить, звісно, про широкі горизонти світоглядності самої авторки.

Відзначимо також підрозділ «Концепція преси і пропаганди», в якому розставлено акценти не лише в розумінні О. Назаруком поняття «пропаганда», а й у його намаганні викласти низку правил «у справі пропаганди» в контексті формування змісту періодичного видання. Авторка простежила й ретельно відновила основні віхи творчого шляху журналіста, редактора, публіциста, проаналізувавши при цьому погляди О. Назарука на місійність і завдання преси загалом та на особливості праці учасників процесу пресотворення зокрема.

«Суспільно-політичні домінанти публіцистики О. Назарука» – це відповідно третій розділ роботи, де зосереджено результати вивчення проблем, які обговорював журналіст у пресі. Дослідниця виокремила корпус тематичних площин, серед яких вважаємо надзвичайно потрібними для отримання ключа для оцінки світоглядних концепцій О. Назарука підрозділи «Тема "Схід–Захід" та концепція регіональних ідентичностей» і «Концепт "батьківщина" в контексті ідеї української Пруссії та ідеї соборності». Зоряна Андріївна, впевнено проаналізувавши погляди публіциста щодо трактування і витлумачення засадничих суспільно-політичних концептів, довела, що всупереч сформованій думці про його позицію «галицької винятковості» О. Назарук категорично дотримувався лише однієї думки: «Є тільки одна Україна». Звісно, перш ніж висловити це твердження, О. Назарук пройшов складний шлях до її розуміння, – стверджує дослідниця, крок за кроком аналізуючи еволюцію його переконань. Наведену цитату зі статті О. Назарука вона вважає ключовою – опорною – в його «системі поглядів», адже «єдиною

стратегічною метою українства, на думку публіциста, було створення спільної держави із столицею у Києві» (с. 169).

У підсумкових обрамленнях розділів роботи дисертантка правильно акцентувала покрокові досягнення своєї дослідницької праці. Вичерпний розв'язок запланованих завдань підтверджено в загальних висновках до роботи, які підтверджують, що дисертаційна праця є посутнім внеском Зоряни Андріївни в історію української журналістики загалом.

До слова, дослідження публіцистики О. Назарука певним чином позначилося і на мовностилістичних особливостях викладу думок дисертантки. Зрозуміло, ведучи мову про вплив творчості О. Назарука на читацтво, неможливо не перейнятися публіцистичною «красою» його текстів. Дисертація загалом написана добрим науковим стилем, проте певні публіцистичні вкраплення («прокласти містки в буремне міжвоєннє», «сконденсовані в тексті досвід і знання», «слабувати на галицький гонор») зовсім не заважають – навпаки, сприяють доброму сприйняттю авторського тексту п. Зоряни. Тому ще раз наполегливо рекомендуємо використовувати її дослідницькі надбання у викладацькому процесі – і при формуванні корпусу знань про публіцистику, і в історії української журналістики, опираючись на нову історичну інформацію, якою наповнена дисертаційна праця.

Разом з тим зауважимо, що в роботі дослідниці є деякі моменти, які варто було б обговорити під час захисту:

1. До наукового обігу п. Зоряна вводить понад 400 публікацій О. Назарука, серед яких – багато анонімних. На нашу думку, у роботі варто було б усе ж докладно пояснити, за якими критеріями визначалося у таких випадках авторство цих текстів.

2. Ведучи мову про джерельну базу роботи, п. Зоряна виокремлює з інтелектуальної спадщини О. Назарука поряд із корпусом публіцистичних матеріалів ще таку групу – «інші статті» (с. 38). Що має на увазі шановна авторка під цим поняттям і яким чином «інші статті» сприяли розкриттю титульної теми?

3. Повернувшись зі США, О. Назарук, збагачений новим журналістським досвідом, розпочав редагування газети «Нова Зоря». Чи позначився період його редакторства на композиційному і текстуальному образі газети? Чи брала шановна дисертантка до уваги матеріали фонду редакції «Нової Зорі» (ЦДІАУ, м. Львів), що свідчать про його потужну публіцистичну, публікаторську, редакторську діяльність?

4. У третьому розділі роботи дисертантка стверджує, наводячи низку прикладів, що О. Назарукові доволі часто «закидали те, що своїми виступами на сторінках "Нової Зорі" він копає безодню між регіонами України» (с. 146). Якою ж є власна позиція шановної авторки щодо цього твердження з огляду на опрацьований корпус текстів публіциста?

5. Дисертантка переконливо доводить, що для публіцистики О. Назарука характерні окцидентальні погляди («О. Назарук представляв позицію "окциденталістів" і єпископа Г. Хомишина», с. 67), однак при цьому його публікації все ж були критиковані «окциденталістами», згуртованими навколо часопису «Нива» (с. 128). У чому ж полягали розбіжності у їх світоглядності та якою була публіцистична реакція О. Назарука саме на цю критику?

Відзначимо все ж, що ці зауваження не мають принципового характеру, рівно ж як і жодним чином не применшують наукових вартостей здійсненого дослідження. Дисертація є актуальним, ґрунтовно виконаним, виразно авторським, завершеним науковим дослідженням, під час здійснення якого отримано нові результати, вирішено важливі проблеми, окреслено нову дослідницьку проблематику. Саме тому пропонуємо п. Зоряні на основі виконаного дослідження підготувати монографію, що стане гарним авторським внеском у нині чинну й майбутню (переконана, нинішньою роботою ця тема не вичерпується) Назарукіану. Хочемо також звернути увагу шановних колег на ще один дослідницький компонент роботи – додаток А «Бібліографія статей Осипа Назарука, які введено в науковий обіг». Так назвала його п. Зоряна, хоча, по суті, це ретельно зібрана бібліографія, яка є доброю основою до бібліографічного покажчика публіциста. Вважаємо, що варто було б і його

підготувати до друку, розбудовуючи, за О. Назаруком, пантеон українських особистостей.

Дисертаційна робота п. Зоряни виконана на високому науковому та методологічному рівнях, оригінальна в судженнях, оцінках, твердженнях. Новизна отриманих результатів і їх самостійність представлені у фахових виданнях (вісім позицій), поважному зарубіжному виданні, наукових збірниках та матеріалах науково-теоретичних і науково-практичних конференцій (шість позицій). Текст автореферату дисертації повністю відповідає змістові й структурі роботи та зробленим у ній висновкам, уповні характеризує основні її положення.

Вважаємо, що дисертація **«Публіцистика Осипа Назарука міжвоєнної доби: ідейно-концептуальні засади, проблематика»** заслуговує однозначної підтримки, адже архітектонічно й концептуально відповідає вимогам до робіт такого рівня, зокрема вимогам п. 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами), зміст її виконано у межах спеціальності та профілю спеціалізованої вченої ради К 35.051.24 Львівського національного університету імені І. Франка, а її авторка – **Зоряна Андріївна Величко** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 — теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент –

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
заступник генерального директора з наукової роботи

Львівської національної наукової

бібліотеки України ім. В. Стефаника,

директор Науково-дослідного інституту пресознавства

Л. В. Сніцарчук

Підпис *Л. В. Сніцарчук*
засвідчую:
Вчений секретар
Львівської національної наукової
бібліотеки України імені В. Стефаника

З. А. Величко